

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (XLIII):

**Totul trebuie pus sub semnul îndoielii? - despre tipografia chirilică!
- primul tipăritor de cărți din Transilvania - Praeceptor Germaniae!**

2020
Anul omagial
al
pastoratiei
părintilor și copiilor

De omnibus dubitandum est!
Totul trebuie pus
sub semnul îndoielii!
Dosarele
patrimoniului (XLIII)

la **1543**, sibienii au
adoptat oficial Reforma
Unde s-a înființat prima
moară de hârtie: la **Orlat**
(1534) sau la **Brașov (1546)?**

Primul tipăritor de cărți
românești din Transilvania:
Filip Moldoveanul

Ce este
catehismul?
tineretul să citească
catehismul?

Filigran

Stema
Sibiului
Tetraevangelul
slavon **1546**

pagină Evanghelia lui Marcu

Philipp
1560
1497
Melanchthon

moara
de hârtie
Brașov

Interesul lui Timpotei Cipariu pentru „Catehismul luteran” (1544) a fost surprins de istoricul și lingvistul făgărășan Adolf Schullerus (1864-1928), intelectual sas renumit pentru prima variantă publicată a „Dicționarului dilectului săsesc din Transilvania” (1908). În lucrarea „Catehisme luterane” istoricul literar Nicolae Drăganu scria: « ... D-l Adolf Schullerus se ocupă amănunțit de „Catehismul luteran” de la 1544. Arată că Cipariu a atras mai întâiu atenția asupra acestei cărți în „Analecte literare”, Blaj, 1855, p.XIX, unde o înșiră astfel: „Învățătură creștinească, Sibiiu (1546)”, iar în notă trimite la un articol din „Organul luminării” 1847-1848, p.308, în care se face amintire de o comunicare în limba germană a lui Emeric Jancsó din „Foaia pentru minte, inimă și literatură” no 52 din 29 Decembrie 1847, (...) Cipariu adaugă că a avut prilejul să vadă însuși cartea o singură dată și-și aduce aminte că ea e mai veche cu vreo 50 de ani decât cum o datează Jancsó. După moartea acestuia ea a ajuns în Biblioteca Academiei ungurești din Budapesta și orice încercare a lui Cipariu de-a o mai vedea a fost zadarnică. (...)». În lucrarea „Originile scrisului în limba română” (1985), autorii Ion Gheție și Al. Mareș - fac următoarele precizări: «Cercetările de dată recentă datorate lui F. Hervay, S. Jakó și L. Demény au dovedit, mai presus de orice îndoială, că atât „Tetraevangelul” slavon (1546), cât și „Tetraevangelul bilingv” (1551-1553) prezintă caracteristici poligrafice identice, fapt care probează originea lor tipografică comună. Prezența în prima tipăritură a unor xilografuri reproducând armele Sibiului (două săbii încrucișate, cu vârfulle

în jos, surmontate de o coroană) este o dovadă indiscutabilă a existenței în acest oraș a unei tipografii chirilice. Acest rezultat a venit să confirme mărturiile documentare referitoare la imprimarea în 1544 a Catehismului românesc. De altfel, existența la Sibiu a unei tipografii chirilice este întărită și de pomenirea în 1621 într-un inventar al tipografiei locale a unor matrițe de aramă pentru literele „românești”. O ultimă încercare a lui P.P. Panaitescu (1967) de a respinge noua ipoteză și de a reactualiza, în schimb, ipoteza tipăririi cărților la Tîrgoviște a fost combătută de Al. Mareș (1968) și L. Demeny (1970). (...) - Apariția primelor cărți românești la Sibiu este legată de activitatea Reformei. S-a văzut (...) că, spre sfîrșitul anului 1543, sibienii au adoptat oficial Reforma, hotărînd ca noua confesiune religioasă să fie primită de toți locuitorii de pe „pămîntul crăiesc”, inclusiv de români. Împărtășirea ideilor protestante în rîndul românilor ardeleni nu se putea realiza decît prin traducerea și publicarea unui catehism luteran. Importanța pe care exponenții de bază ai Reformei au acordat-o „Catehismului” decurgea din faptul că acesta fusese conceput ca un îndreptar pentru însușirea ideilor de bază ale noii doctrine religioase. În acest sens se explică recomandarea pe care Melanchton i-o făcea pastorului sibian, Mathias Ramser („tineretul să citească catehismul”), precum și numărul mare al catehismelor maghiare apărute pînă la mijlocul secolului al XVI-lea. În același scop, se tipărea la Brașov, un catehism grecesc. În aceste împrejurări, nu putem fi surprinși că prima tipăritură în limba română a fost un „Catehism”.

Tipografia chirilică a funcționat probabil ca o anexă a tipografiei latine din localitate, înființată în 1529. Această ipoteză ne este sugerată de faptul, deja amintit, al prezenței matrițelor pentru turnare literelor chirilice în inventarul tipografiei sibiene din anul 1621. Primirea sumei de 2 florini din partea magistratului orașului pentru tipărirea „Catehismului” dovedește că această acțiune fusese inițiată de autoritățile locale. Probabil cu sprijinul financiar al magistratului orașului sau al proprietarului tipografiei latine, Filip Moldoveanul și-a confecționat garnitura de litere și clișeele xilografice. Odată încheiată prima comandă, ar fi fost nefiresc ca activitatea tipografică să ia sfîrșit. Tipărirea „Tetraevanghelului” slavon în 1546 trebuie văzută ca o acțiune pur comercială, căci, din datele pe care le cunoaștem (unii preoți resping cartea, exemplare nevîndute se mai aflau încă în 1556), succesul pe plan financiar al „Catehismului” nu pare a fi fost cel scontat de editori. Poate că, tocmai în scopul de a ușura desfacerea exemplarelor „Tetraevanghelului” slavon în Moldova, tipograful nu indică locul de apariție al ediției, care ar fi putut da naștere la anumite suspiciuni în rîndurile cumpărătorilor; în schimb, el își subliniază, în epilog, originea moldovenească, reproducînd totodată în carte și stema Moldovei. Desigur că tot cu încuviințarea, dacă nu chiar din inițiativa autorităților locale, a trecut Filip Moldoveanul la tipărirea „Tetraevanghelului” slavo-român (1551-1553). Suma de 100 florini pe care acesta o împrumută în anul 1550 din casa sfatului orașului, cu condiția de a o restitui în 1552, a fost pusă în legătură cu cheltuielile necesitate de imprimarea ediției bilingve a evangheliilor. Într-o asemenea interpretare, Filip Moldoveanul poate fi considerat dacă nu proprietarul, cel puțin concesionarul tipografiei chirilice din localitate. Nu este exclus ca descoperiri viitoare să completeze cu noi titluri de cărți activitatea acestui tipograf, mort curînd după anul 1554. S-a emis, de altfel, ipoteza că Filip Moldoveanul ar fi tipărit, între 1544 și 1550, și o ediție românească a „Apostolului” (...). Cert este faptul că odată cu dispariția sa la Sibiu încetează orice urmă de activitate tipografică chirilică.

Opinia lui S.Jakó (1964), potrivit căreia diacul Lorinț ar fi înființat în acest oraș, după 1572, o tipografie chirilică de carte slavonă, nu rezistă examenului critic».

Îndemnul teologului filozof Philipp Melanchthon (1497-1560) - apropiat a lui Luther și supranumit „Praeceptor Germaniae” - era firesc în acele vremuri. La început un adevărat reformator, umanistul german a politizat ulterior Reforma Protestantă. Sașii sibieni s-au aliniat noului curent religios, stema Sibiului certificând – în opinia ultimelor cercetări – tipărirea primelor lucrări în limba română la Sibiu, Filip Moldoveanu fiind considerat „primul tipăritor de cărți românești din Transilvania”! Câți tineri știu că un catehism expune principiile unei doctrine religioase, sub forma unor întrebări și răspunsuri? Un vechi proverb latin afirma „De omniubus dubitandum est” – „Totul trebuie pus sub semnul îndoielii”!.

Avem câteva certitudini: nu deținem - în prezent - niciun „Catehism luteran” (din 1544), iar unicul fragment din valorosul „Tetraevenghel slavo-român” (din 1551-1553) se află la Biblioteca publică de stat „M.E.Saltikov-Șcedrin” din Leningrad!

Mari întrebări se nasc lecturând „Din cronici și hrisoave” (1987), în care istoricul G. Nussbächer consemna: «Moara de hârtie din Brașov, prima de pe teritoriul României de azi, a avut un rol important în istoria culturii românești din secolul al XVI-lea. Ea a funcționat pînă în anul 1600. După o încercare nereușită de a se întemeia o moară de hârtie la Sibiu în anul 1555, cea de-a doua moară de hârtie din Transilvania s-a înființat în anul 1562 la Cluj. A treia moară de hârtie și-a început activitatea la Sibiu în anul 1574». Evident, autorul brașovean nu avea cum să cunoască lucrarea „Orlat file de poveste” a col. Ioan Părean (1999), în care acesta afirma: «Începând din toamna anului 1529, locuitorii Orlatului au trecut la refacerea satului, iar cu ajutorul meșteșugarilor sibieni în anul 1534 se construiește o „moară de hârtie” pentru Magistratul sibian, fiind prima manufactură de producere a hârtiei atât din țară, cât și din sud-estul european».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-lxiii-totul-trebuie-pus-sub-semnul-îndoielii-despre-tipografia-chirilica-primul-tiparitor-de-carti-din-transilvania-praeceptor-germaniae-154472.html>

Tribuna
Dintotdeauna pentru totdeauna!

Eveniment Actualitate Stiri de pe strada mea Sport Cultura Sanatate Timp liber Tribuna femeilor Descopera lumea

2020 Dosarele patrimoniului (LXIII): Totul trebuie pus sub semnul îndoielii? - despre tipografia chirilică! - primul tipăritor de cărți din Transilvania - Praeceptor Germaniae!

01.10.2020 22:12 305 vizualizari 0 comentarii

SIGN UP FOR A PAYPAL BUSINESS ACCOUNT NOW

În: Tribuna, 01 octombrie 2020